

Florina-Maria BĂCILĂ
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

**Țărm, mal, liman
în poezia lui Traian Dorz**

Abstract: (*Țărm, Mal, Liman in the Poetry of Traian Dorz*) The current paper's objective is to highlight the meanings of three synonyms which are present in the poems of Traian Dorz: *țărm, mal, liman*. Author of thousands of mystical poems and of several volumes of memoirs volume or religious meditation, he is one of the Romanian writers who showed a constant interest for the symbols with echoes derived from biblical canonical texts, enhancing their values in a special artistic view. Thus, in a series of poems dedicated to the several hypostases of the relation between man and the perspective of eternity, the above-mentioned nouns (integrated also in nominal groups, where they receive varied determinants) materialize meanings that recall the idea of limitation (proper to our common condition, but regarded as a travel of initiation in approaching and knowing God and, at the same time, as a travel of self-knowing), as opposed to the limitless dimension of the world Beyond. In such a context, one should bear in mind the emblematic sequence about *Țărutul Celălalt (the Other Shore)* – an iconic image of the author's lyricism, tailored through analogies with biblical episodes and having echoes in the essays or in his meditations. Apart from illustrating such semantic perspectives which contribute to the text's construction, the meanings of the three synonyms convey the profound emotional experiences of the poems' voice, always searching spiritual ascending – as observed from the selected lines from some representative creation for his poetic belief.

Keywords: lexicology, semantics, synonymy, stylistics, mystical-religious poetry

Rezumat: Lucrarea de față își propune să evidențieze semnificațiile a trei sinonime în opera lirică a lui Traian Dorz: *țărm, mal, liman*. Autor a mii de poezii de factură mistică și a numeroase volume de memorii sau de meditații religioase, el face parte din rândul scriitorilor români care au manifestat un interes constant pentru simbolurile cu rezonanțe desprinse din textele canonului biblic, valorificându-le valențele într-o viziune artistică specială. Astfel, într-o serie de poeme dedicate diverselor ipostaze ale relației dintre ființa umană și perspectiva eternității, substantivele menționate (integrate inclusiv în grupuri nominale, unde primesc determinări atributive variate) actualizează sensuri ce trimit la ideea de limitare (proprie condiției noastre firești, privite însă ca o călătorie a inițierii în cunoașterea Divinității și, deopotrivă, ca un traseu al autocunoașterii), în contrast cu ilimitarea pe care o presupune dimensiunea lumii de Dincolo. Într-un atare context, trebuie reținute și secvențele emblematice despre *Țărutul Celălalt* – o imagine-reper a liricii lui Traian Dorz, concepută prin intermediul analogiilor cu episoadele biblice și având ecouri în eseurile ori în meditațiile sale. Pe lângă ilustrarea unor asemenea perspective semantice care contribuie la realizarea construcției textuale, semnificațiile celor trei sinonime pun în lumină trăirile profunde ale eului auctorial, aflat mereu pe calea ascensiunii spirituale – fapt remarcat în versurile selectate din câteva creații reprezentative pentru crezul lui poetic.

Cuvinte-cheie: lexicologie, semantică, sinonimie, stilistică, poezie mistico-religioasă

Printre unitățile lexicale cu rol fundamental în configurarea universului liric dorzian, un loc aparte îl ocupă cele din câmpul semantic al acvaticului, întrebuințate îndeosebi cu valori conotative în numeroase creații al căror lexic este marcat de folosirea lor adesea repetitivă; mai mult, în unul și același poem, ele sunt situate – nu o dată – în poziții-cheie, chiar una în proximitatea celeilalte.

Dintre acești termeni se remarcă substantivul românesc *țärm*, considerat ca fiind „moștenit dintr-un derivat neatestat (*termulus*, care explică forma veche *țärmur*) al rădăcinii latinești *term-*” (Tohăneanu, Bulza 1976, 142), care apare în neologisme înrudite precum *termen* sau *a termina*, cu referire directă la ideea delimitării în spațiu (cf. și lat. *terminus* „piatră de hotar, bornă”). În poezia lui Traian Dorz, o imagine emblematică ce se concretizează printr-un grup nominal este *țärmul mării mele*. Întreaga structură a unor creații poetice mizează pe transpunerea, în planul semnificațiilor spiritualizate, a unor relatări scripturistice, fapt redat la persoana I, sub semnul asumării trăirilor de către eul auctorial și al desprinderii unor învățături indispensabile ascensiunii pe calea credinței neclintite, în pofida eforturilor și a inerentelor obstacole (adesea majore), de natură obiectivă sau lăuntrică, a vicisitudinilor existenței cotidiene, pentru care însăși eliberarea interioară echivalează cu prezența inconfundabilă a Divinității; este vorba despre bine-cunoscute episoade biblice precum pescuirea minunată: „O, iată, Doamne, noaptea întreagă m-am trudit, / dar luntrea mea e goală, nimic n-am pescuit! // Cu ce am să Te-ntâmpin când ai să-mi vii în zori / **pe țärmul mării mele** și-n luntre-ai să-mi cobori? // Cu fruntea asudată și trupul tremurând / încerc și-ncerc zadarnic de fiecare rând, // E marea agitată și vântul mi-e contrar, / nădejdea-mi luminează din ce în ce mai rar. // ... O, iată, Doamne, zorii – e vremea să Te-arați, / mi-e inima mânănită și ochii-nlăcrimați! // Tu vii!... Și luntrea-i goală, și nu știu ce să spun / că, iată, înainte eu n-am nimic să-Ți pun! // Dar când îmi vezi sudoarea și trupul istovit / de niciun dar din lume n-ai fi mai mulțumit, // Căci când, cu toată truda, nu pot ce-am vrut, Iisus, / dorința de-a aduce e cum aș fi adus!” (CDr 96-97, *O, iată, Doamne!*¹) sau umblarea pe mare și potolirea furtunii de către Hristos-Dumnezeu: „**La țärmul mării mele** atât de frământate, / ai apărut odată, demult, Iisus Iubit, / vuia atunci furtuna cu valuri spăimântate, / dar Tu mi-ai spus Cuvântul și tot s-a potolit. // În nopțile tăcerii singurătății mele, / ai răsărit odată Tu, Soare Adorat, / și toată zbugiumarea suspinelor din ele / s-a prefăcut cerește un imn înfiorat. // În vatra sărăciei pustiului din mine, / Te-ai arătat odată Tu, Prietenul meu Drag, / și-n locul unde-atuncea plângeam printre ruine / iubirea are-o casă, cântarea are-un steag. // Ce bine-mi este-acuma, Preabunul meu Iisuse, / dar uneori mai tremur de-un gând îngrijorat: / nu-mi mai aduce noaptea singurătății duse, / nu-mi mai lua seninul pe care mi l-ai dat!” (CUrm 164-165, *La țärmul mării mele*). În atari contexte, substantivul *țärm*, integrat în secvențe unde apar și alți termeni din același câmp semantic, relevă granițele proprii ființei umane în pendularea ei între teluric și ceresc, între înălțimile extatice ale întâlnirii cu Divinitatea și abisurile firii pământeste sau obstacolele instituite de firescul lumii din jur – limite pe care numai intervenția salvatoare a Creatorului le poate pătrunde spre a restaura sufletul însetat de dragoste și de nemărginire, spre a aduce pacea de după strălucirea biruinței și inspirația creatoare consacrată slujirii lui Dumnezeu, Singurul Care veghează năzuințele vieții noastre spre eternitate, desființând barierele efemerului și unificând aspirațiile de aici, în prezența Sa, cu împlinirea lor în atmosfera de taină a fericirii edenice, inexprimabilă prin cuvinte, unde va avea loc cununia spirituală cu Mirele Iisus.

¹ Spre a nu îngreuna parcurgerea trimerilor, am optat, în lucrarea de față, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevieri) la volumele (aparținându-i lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele lirice ilustrative, alături de numărul paginii / paginilor la care se află fragmentul respectiv și de titlul poeziei. Evidențierile din versurile citate ne aparțin.

În poezia lui Traian Dorz, departe de a primi accente tragice, „nunta în moarte reprezintă o cale spre Dumnezeu” (Ruști 2002, 242), o experiență-apogeu extatică, sublimată, dătătoare de sens și de strălucire divină, un simbol al absolutului, al idealului purificării, al armoniei desăvârșite, chiar dacă acest lucru presupune sacrificiu, suferință, în vederea izbăvirii sufletului („întemnițat” de barierele acestei lumi) pentru un nou început, spre o nouă ființare în infinit – împlinire minunată a destinului ordonat, luminos, în vederea căruia am fost creați. Faptul se transferă și asupra îndrumătorului comunității; cunoscând „sentimentul morții mântuitoare” (Ruști 2002, 252), el însuși așteaptă intrarea într-o altă dimensiune, clipa unirii intime și inseparabile cu nemurirea – întâlnire inițiatică, de factură (și motivație) mistică (prin misterul nupțial pe care îl include), între efemer și etern (ceea ce estompează limitele ființei, aducând eliberarea deplină), îndemn permanent (conceput sub forma unor structuri poetice cu funcție conativă, marcată și prin utilizarea imperativului – mod al adresării directe) spre sine și spre ceilalți, cu care nu încetează să fie într-o strânsă unitate a trăirii impregnate de sacralitatea dorului: „Nu mai plângeți, ochi iubiți, / lacrimă amară, / Fața Scumpă ce-O doriți / tot pe norul ce-l priviți / Se va-ntoarce iară. // Nu mai plânge, suflet drag, / **lângă țărmlul mării**, / în curând al Nunții Steag / îți va străluci pe prag / ceasul Cununării... // Nu mai plânge cu amar, / inimă zdrobită, / peste-al tău cernit hotar / în curând veni-va iar / lună strălucită. // – Fă-ți mai vrednic sfântul spor / pentru Cel ce Vine, / căci, grăbit, plecatul Dor, / pe același dulce nor / va veni la tine. // Față scumpă, nu purta / vâl de văduvie, / că-n curând pe fruntea ta / dulce te va săruta / Soț de Veșnicie!” (CNoi 50, *Nu mai plângeți, ochi iubiți*).

Împreună cu alți termeni din acest câmp semantic, substantivul *țărml* contribuie la construcția unui poem dedicat mărturisirilor eului liric (în dialog cu sine și, concomitent, cu Divinitatea) legate de pregătirea pentru „marea trecere” înspre coordonatele unui „Dincolo” dominat, în concepția creștină, de prezența Sa desăvârșită: „O, Doamne-al iubirii, lumină-mă lin / și ceasul plecării adu-mi-l senin, / și dă-mi pe-acest înger cu luntrea – năier, / iubirea să-mi ducă frumos către cer. // De cât timp prin beznă cu fiare-am trăit, / îmi lacrimă ochii de-un cer înșorit, / de cât drum durerea și plânsul m-au frânt, / îmi tremură graiul, mi-e teamă să cânt. // O, **țărmlul acesta**, ce greu mi-l desprind, / când soarele-mi cade în ape murind / și buze de sânge sărută un nor, / și-mi las amintirea să moară de dor... // O, cum să pot, Doamne, iubirea să-mi 'nec / sau unde pe lume cu ea să petrec, / căci gura mi-e arsă și duhul, zdrobit, / iar pază mi-e numai un înger mâhnit. // Închide-mi mormântul cu lespezi de nori / și-acoperă-mi urma cu neauă și flori, / sărută-mi bătaia din sânul meu stâng / și șterge durerea din cei ce mă plâng.” (CNoi 186-187, *O, Doamne-al iubirii*). Ca și în alte creații dorziene, mesajul mizează pe analogia dintre parcursul existențial al oricărui om (supus limitelor vremelnice, trecerii implacabile) și „călătoria” (inclusiv cea de tip introspectiv) spre atingerea eternității, iar îngerul e mesagerul dragostei constante a poetului (obligatoriu îngemănată cu jertfa) pentru Dumnezeu, El Însuși sinonim cu Iubirea și cu Jertfa supremă. Textul poate fi considerat o reflectare autentică – în formă miniaturală și în cheie metaforică – a traseului biografic al autorului, a punctelor de reper reprezentative din viața sa: anii petrecuți în închisoare (coincizând, poate nu întâmplător, cu perioada când a creat cele mai valoroase versuri), constrângerile și dificultățile întâmpinate în atari vremuri tulburi, împletirea aducerilor aminte în clipele de singurătate cu truda

și cu sacrificiile absolut indispensabile credinței și creației, antinomia dintre „povara firii” vechi și aspirația spre nemurire. De remarcat și regimul verbal mai puțin obișnuit al lui *a desprinde*, asociat, aici, cu un complement direct, nu cu unul prepozițional, într-o structură condensată care conține și un clitic pronominal de dativ în locul celui de acuzativ (= „ce greu mă desprind **de țărml acestă**”), cu rolul de a accentua implicarea afectivă specială a locutorului în procesul enunțat, precum și ocurența demonstrativului de apropiere, sugerând opoziția implicită cu (*Țărml*) *Celălalt*, echivalentă cu imaginile contrastante care oglindesc dimensiunea teluricului (cu toate limitele stricte ale firescului ce înlănțuie sufletul) și cea a eternității lipsite de orice bariere – treapta înaltă a izbăvirii, la capătul tuturor zbaterilor proprii ascensiunii spirituale.

Într-un alt poem, termenul se asociază cu un adjectiv neologic, trimitând împreună la ideea de loc temporar de adăpost al oricărei ființe venite pe pământ, în drumul său inevitabil (și definitoriu din perspectivă existențială) spre veșnicie: „Se va desface-odată cortul / acesta ce se cheamă trup, / a' firii rădăcini simți-vom / cum ni se smulg și ni se rup, // Că scuturăm de peste aripi / și de pe gânduri tot ce-i lut, / că într-o ultimă privire / întoarcem ultimul salut. // Că spunem ultimul adio / **spre țărml ospitalier**, / ce ne-a adăpostit o clipă / iubirea noastră-n drum spre Cer... // Și, diafan, ne vom desprinde, / ca fulgul dus de-un vânt ușor, / cu aripi largi spre veșnicie, / plutind despovărați de dor.” (CCm 171, *Se va desface-odată*). În pofida oricăror obstacole însă, eliberarea de dorul mistuitor rămâne o certitudine pentru cei ce și-au închinat viața lui Dumnezeu și coincide cu detașarea sublimă de imperfecțiunea condiției noastre pământești întinate. În viziunea poetică a lui Traian Dorz (inspirată din pasajele scripturistice), anularea separării vremelnice dintre comunitatea credincioșilor și Iisus Hristos se va realiza în Împărăția Cerurilor, unde „comuniunea finală perfectă între cei temporar despărțiți” (Stăniloae 2001, 107) se va converti într-o stare de fericire fără sfârșit, capabilă să învingă definitiv efemerul și, *ipso facto*, moartea.

Sentimentul dorului mărturisit devine tot mai articulat poetic și vizează năzuința spre necesarul popas lăuntric, asociat cu desprinderea completă din cotidian și dobândirea odihnei izbăvitoare, cu triumful luminii și cu pacea întâlnirii unificatoare cu Hristos, început al unei noi existențe, cea nepieritoare, prin atingerea desăvârșită a comuniunii definitive cu El, la capătul unui traseu ancorat în urcușul spiritual, în consecvența de a-L urma, în pofida zbaterilor inerente (concrete sau interioare) credinței și dedicării supreme, până la sacrificii de neînchipuit, în slujirea lui Dumnezeu și în vestirea Cuvântului Sfânt (de remarcat, în text, sintagmele sinonime și antonime care conțin substantivul *țărml*, pe lângă alți termeni din aceeași sferă semantică): „Mi-e dor de dulcea odihnire / a gândului și-a vieții-ntregi, / să mă desprind **de țărml lumii** / ca luntrea care o dezlegi... // S-alunec **spre cerești limanuri** / și-n cel mai liniștit apus / să intru-n Portul Veșniciei, / iar Tu **pe Țărml** s-aștepți, Iisus... // Și stând cu brațele întinse, / deschise larg și iubitor, / să mă primești, / – un singuratic / și obosit biruitor. // Din unduirile luminii / să mă privească frații duși, / recunoscându-mă din semnul / de-nsângerări și de cătuși. // Când Ceru-ntreg o să-mi lucească / de Chipul Tău prea mult dorit, / atunci apusul meu deodată / se va preface Răsărit...” (CUit 144-145, *Mi-e dor...*).

O sintagmă nominală cu rol fundamental în construcția unor poezii este *Țărml Celălalt* (în opoziție contextuală implicită cu *țărml acesta* / *țărml de aici*), trimitând la iminența trecerii aceluia prag spre tărâmul de Dincolo, sub auspiciile eternității. Creațiile

lirice propun dialoguri și meditații sub formă de rugăciune pentru clipa ajungerii în Noul Ierusalim descris în *Apocalipsa* biblică, punctul final al urcușului spiritual, loc al armoniei și al luminii nemăintâlnite, de sorginte edenică, în opoziție cu dezordinea și cu întunericul de nepătruns al efemerității. Dorul de a înfrânge distanța de la moarte la nemurire, speranța de a ajunge în Patria Cerească a spiritului nemuritor determină și înnoirea mijloacelor de expresie a laudei la adresa Divinității, conceperea unui „cântec nou”, răsunător, inegalabil în strălucirea și măreția lui – idee conturată prin intermediul unor metafore cu origine scripturistică, alături de cele făurite ca urmare a propriei revelații: „Duhule Sfânt, du-mă pe-acel munte 'nalt / de-unde se zărește **Țărmlul Celălalt**, / cu Ierusalimul cel Ceresc și Nou / și-al Cântării Sfinte negrăit ecou. // Dă-mi să-i văd frumusețea strălucind în zori / mai înalt și dulce decât mii de sori, / porțile-i de aur cu străjeri divini / stând în desfătarea Veșnicei Lumini. // Să-i văd Râul Vieții ca de-adânc Cristal, / plin cu Pomul Vieții **pe-orîșicare mal** / și cu Tronul Slavei dulce strălucind, / ale Veșniciei roiuri fericind. // Și dă-mi harfa de-aur cu ecou de-argint, / și dă-mi mâini de îngeri, corzile-i s-alint, / și dă-mi chip de soare și veșmânt de in, / noua Ta Cântare să Ți-o 'nalț divin... // ... Dar, Duhule Sfinte, fă-mă pân' atunci / să trăiesc în toate sfintele-Ți porunci, / ca, în Marea Clipă cu venirea mea, / sfânta-mpărăție să m-aștepte-n ea.” (CViit 7, *Duhule Sfânt, du-mă*).

„Dumnezeu dorește să ajungă la persoana creată, sau la unirea Lui cu ea, nu numai prin extazul Lui spre ea, ci și prin extazul ei spre El.” (Stăniloae 2003, 289). Într-adevăr, acest lucru face ca însuși sentimentul dorului să devină sinonim, în anumite ipostaze, cu ființa îndrăgită, confundându-se cu ea – în cazul de față, cu Cel Atotputernic, Care guvernează infinitul eternității, Împărăția Cerurilor spre care năzuiește sufletul însetat de nemurire. Aceste semnificații sunt actualizate într-o poezie dedicată indefinibilului „dor sfânt” ce animă ființa în pendularea ei între agonie și extaz, între înălțimi și abisuri, între trecut și viitor, pregătindu-i-o pentru desprinderea de „aici” și pentru ancorarea definitivă la „Țărmlul Celălalt”, încărcat de splendoare și de sacralitate, unde nu mai există niciun fel de graniță între reperele extreme ale unor dimensiuni aparent contrastante, antinomice: „Dor al dorurilor mele, / strălucit și sfânt, și nalt, / toată dragostea mea suie / **către Țărmlul Celălalt**... // Cum, atrase-n dor **de țărmluri**, / cheam-un val pe altul val, / mi se cheamă-a' mele doruri / **către Țărmlul de cristal**. // Orice clipă îmi aduce / alt nou dor Acolo Sus, / unde inima-mi, cu toată / dragostea, pe veci mi-ai dus. // Alt nou dor în orice clipă / Îți aduce-n Sfântul Prag / tot ce pot avea pe lume / mai curat, mai scump, mai drag. // Rugăciunea și cântarea / vin să-Ți spună-n lacrimi cât / Te dorește-un suflet care / Te iubește-atât, atât... // Cât Te cheamă, cât suspină, / cât așteaptă clipa când / **Țărmlul fericirii Tale** / Ți-l va săruta plângând... // Care-i valul ce m-ar duce / până Dincolo-ntr-un salt?... / Dorul dorurilor mele / **de pe Țărmlul Celălalt!**” (CCm 17, *Dor al dorurilor mele*). Sub imperiul unor atari trăiri intime, profunde, unificatoare, eul auctorial – îndrumător al comunității – își asumă rolul de a o călăuzi, de a-i chema pe ceilalți la eliberare interioară, de a-i îndemna spre căutarea lui Dumnezeu, pentru dobândirea vieții veșnice împreună cu El, în pofida oricăror momente de cumpănă ale acestei lumi: „O, de m-aș face-o lampă aprinsă **pe-orice mal** / la toți cei din primejdii pe marea-ntunecată, / să li se-ndemne mersul **spre Țărmlul de Cristal** / și toți s-ajungă vrednici Răspata Așteptată!” (CÎnv 169, *O, de m-aș face-o iarbă*; de reținut prezența în text a celor două sinonime, cu

semnificații explicite: *malul* e cel de „aici”, *țărmul* – cel de „Dincolo”).

În multe situații, substantivul *țăr* are în vecinătatea sa diferite determinări atributive, redate prin:

- adjectivul *fericit*, care, în viziune biblică, prezintă valențe legate de manifestarea ideală a beatitudinii de esență divină, a harului binecuvântării, a bucuriei, a iubirii și a deplinei mulțumiri în Împărăția lui Dumnezeu: „O, ce valuri m-amenință / și ce aspre vânturi bat, / Doamne, marea-i furtunoasă, / oare cum o s-o străbat? // Oare cum să pot prin valuri / să răzbat până la Țel, / o, cât de departe-i Țărmul / și ce valuri, pân' la el! // [...] // Doamne, fi-mi ajutorul / pân' la Țărmul Fericit; / – dacă Tu vei fi cu mine, / eu din toate-s izbăvit.” (CUit 86-87, *O, ce valuri m-amenință*); „Apleacă fruntea noastră mereu cu-atât mai jos / cu cât mai sus spre Tine ni-e inima 'nălțată; / nimic să nu ne-atragă din ce-am simțit frumos, / nimic să nu ne lege din ce-am lăsat odată. // Așa, când o s-ajungem la Țărmul Fericit, / în Zorii-Acelui Măine ce-l tot dorim de-aseară, / Iisuse, să ne-ntâmpini cu Prânzul pregătit, / uitând de noaptea asta / și foamea ei amară...” (EP 26, *În mersul către Măine*); „O, iată Țărmul Fericit / aproape, mai aproape, / Ierusalimul cel Slăvit / se vede peste ape; / se-aud ecouri îngerești / pe-o tot mai largă zare / și tot mai dulce deslușești / Cântarea Viitoare. // Ce minunat presimt venind / miresmele plăcute / când toată inima-mi cuprind / trăiri nemaiavute! / Și ochii-n lacrimi strălucesc / de-a zărilor splendoare / și-nfiorările-mi șoptesc / Cântarea Viitoare... // O, Mire Drag, de când mi-ntind / spre Țărmu-acesta gândul / și cât doresc să mă desprind / de toate, cuprinzându-l! / – Ajută-mi să-l ating având / veșmântul cel de soare / și să mă-ntâmpini ascultând / Cântarea-mi Viitoare...” (CE 184, *O, iată Țărmul Fericit*).

- *sfânt*, evidențind una dintre însușirile fundamentale ale Dumnezeirii – în acest caz, desăvârșirea, atotputernicia, modelul suprem al sacralității, întruchiparea idealului de perfecțiune și de puritate vrednică de cinstire, ca năzuință absolută spre starea de grație izbăvitoare din locul răsplătirii veșnice a biruinței, în care se accede ulterior momentului decisiv al alegerilor fundamentale din parcursul nostru spiritual: „Începe ultima-nceștare / cu ultimul vrăjmaș rămas, / suflarea Lui pustiitoare / mi-e mai aproape ceas cu ceas. // Dar spada mea-i acuma tare / și zaua mea-i de nepătruns, / credința mea-i biruitoare / și țărmul sfânt e ca ajuns. // C-un cântec strălucit de slavă / ies înaintea lui voios / și stau în fața lui grozavă / încins cu spada lui Hristos. // Din înceștarea-nfricoșată / el lutul meu l-a cucerit, / dar eu i-am cucerit deodată / cerescul paradis răpit.” (CUrm 175, *Începe ultima-nceștare*); „O, Tu, Liberatorul puternic și milos / al tuturor acelor ce zac în vreo-nchisoare, / ai milă și de mine, căzut atât de jos, / desferecă-mi iubirea și lasă-mi-o să zboare! // Și lasă-mi-o să zboare din nou la Țărmul Sfânt / la care fericirea mi-o-mbrățișa curată / când lacrimile tainei sfințeau un legământ / cu mii de juruințe să nu-l calc niciodată...” (CCnț 82, *O, nu-i ușor!*); „Și până vei pași-n lumina / în care-i tot pe veci uitat, / căința relelor făcute / să-ți țină capul aplecat. // Căci doar așa treci pân' la capăt / curat prin câte încă sînt² / și-ai să te

² În textele poeziilor lui Traian Dorz publicate, la noi, în ultimii ani, întâlnim frecvent forma *sunt* (în conformitate cu norma actuală de flexiune a verbului *a fi*), deși se pare că întotdeauna poetul și-a manifestat, explicit sau indirect, preferința pentru *sînt* – formă verbală întrebuințată în toate volumele sale tipărite la edituri din străinătate înainte de 1989 și realizate exclusiv pe baza manuscriselor originale –, motiv pentru care a și așezat-o, de nenumărate ori, în rime, mai ales că era vorba despre respectarea unei norme literare a

bucuri de răsplata / smereniei **la Țărml Sfânt.**” (CS 218, *Să nu uiți niciodată*); „... O, Ținta noastră minunată, / ajută-ne, cât mai suim, / cu crucea spre Golgota noastră, / mai drepți și siguri să pășim. / Nimic să nu ne prea-nspăimânte, / nici să ne lege pe pământ; / străini și călători prin toate, / să tindem doar **spre Țărml Sfânt.**” (CViit 8, *Ce minunată este Ținta!*); „Știu c-a sosit plecarea, – corabia-i **la mal** / și-așteaptă al pornirii apropiat semnal, / îmi știu trecută vremea permisă unde sînt, / dar nu mă pot desparte **de țărml-acesta sfânt!** // [...] // Plecați voi către țara frumosului destin, / lăsați-mă pe mine acestui **Țărml Divin...** / – vă duceți fără-a-ntoarce privirile-napoi, / să nu se rupă-n două și-o inimă din voi...” (CNoi 195, *Știu c-a sosit plecarea...*).

- adjective (de proveniență participială) – având, la rândul lor, determinări cu sens cantitativ – ce reliefează sentimentul unic al dorului de veșnicie, de îndumnezeire, spiritul căutării stăruitoare și îndelungate, aspirația ardentă spre orizontul descoperirii, al cunoașterii eternității, ceea ce implică frumusețea, adevărul și binele a căror sursă este Dumnezeu, în opoziție cu toate celelalte coordonate ale ideii de frumos pe care se bazează alcătuirile lumii înconjurătoare: „Am străbătut oceanul acestei vieți de-un ceas / și-atâtea dragi ținuturi în urmă mi-au rămas, / **pe lângă-atâtea țărmluri frumoase**-am petrecut... / – dar ca o umbră-s toate acum, dacă-au trecut. // [...] // ... Și astăzi, – iată zorii, / furtuna mi-a-ncetat, / în zare, iată **țărmlul atît de mult căutat**, / corabia voioasă mi-o-ndrumă-un heruvim... / – Ierusalime dulce, deschide-te, / – sosim!” (CNoi 127, *Am străbătut oceanul*); „... În trecerea grăbită ce «viață» o numim, / nimic să nu ne lege din tot ce întălnim; / ca un cocor ce zboară **spre-un țărml de mult dorit**, / să iei numai puținul cules din zbor zorit.” (CE 177, *O trecere grăbită*).

- două adjective-attribute coordonate, ale căror semnificații se află într-o strânsă relație cu sacralitatea, cu iubirea, cu speranța neclintită de a ajunge în locul și în starea unde vor fi încununate biruințele strălucite din luptele spirituale: „Și-acum, atît de-aproape / **de Țărml Sfânt și Drag**, / îmi desfășor frumosul / și zdrențuitul steag / și-n Zarea numai Soare, / spre Porțile-așteptând, / Cântarea Vi..., Cântarea Viitoare / încep s-o cânt, încep s-o cânt intrând.” (CViit 31, *Nu-mi mai aduc aminte*); „În jarul alb al încercării / trăit-am stări de unic har, / cu profunzimi nebănuite, / cu limpezimi de nehotar. // Iar azi, când sunt atît de-aproape / **de Țărml drag și așteptat**, / cu toată jertfa ce mi-ai cere-o, / cu Tine-aș mai trăi o dat'...” (CCm 75, *Mi-a fost*).

- un genitiv cu valențe semantice legate de pragul dintre dimensiunea teluricului și perspectiva beatitudinii nesfârșite, a măreției și a infinitului divin gustat în Patria Luminii Eterne (de remarcat și utilizarea majusculilor în grupurile nominale evidențiate): „Părtășia-i sărbătoarea inimilor înfrățite, / ea, singurătății noastre, îi dă aripi însoțite, / ea ni-e luntrea ce ne poartă pe-a iubirii blândă mare / **pân' la țărml Veșniciei** într-o dulce-mbrățișare.” (COrm 152, *Părtășia e pecetea*); „Să cadă zidul care te ține despărțit / de Dumnezeu Milei și **Țărml Fericirii**, / și tu, căzut sub Cruce, să te ridici sfințit / și-mpărțit cu Taina luminii și-a iubirii.” (CVeșn 19, *Să cadă solzii*); „Privește-ntotdeauna cu-ncredere 'nainte, / luptând s-ajungi cu bine **la Țărml Țării Sfinte**, / căci celui care luptă Cerescul Har i-ajută / și-ajunge-odată-n Țara frumoasă și plăcută.” (CE 111, *Spre unde mergi?*).

epocii respective. De aceea, deși poate crea impresia de inconsecvență, inclusiv editorii volumului din care am citat poezia de mai sus au optat pentru forma *sînt* atunci când aceasta apare la final de vers – soluție pe care, de altfel, am adoptat-o și noi în lucrarea de față ori de câte ori s-au ivit asemenea situații.

Uneori, în una și aceeași poezie dedicată inconfundabilului „dor sfânt” – năzuință a ființei umane spre întoarcerea la armonia, lumina și fericirea edenică primordială –, determinarea redată printr-un adjectiv-atribut este dublată de cea realizată printr-un genitiv în vecinătatea substantivului amintit, reliefând dorința unificării definitive cu Creatorul în atmosfera paradisiacă a iubirii absolute, emblemă a lumii de Dincolo, unde se va petrece și răsplătirea consecvenței în credința autentică – „viziunea lui Dumnezeu în perfecțiunea Sa” (Addison 2003, 266), „o recompensă de o supremă desăvârșire, dar care nu poate fi reprezentată decât prin folosirea celei mai subtile forme și culori” (Addison 2003, 255): „**La Țărmlul Întâlnirii** dorim s-ajungem blând, / cu cea din urmă lună în soare apunând, / cu Zorii Primei Zile a Vecilor ieșind / și Nou Ierusalimul în zare strălucind. // Deasupra, Curcubeul cu sute de culori / s-anunțe Începutul Eternei Sărbători / și-n zboruri fericite, al îngerilor roi / cântări și flori să lase să ningă peste noi. // Miresme-mbătătoare pe unduiri de Vânt / s-adie tot mai scumpe spre noi din Duhul Sfânt, / iar **Țărmlul Drag** să fie cu dragii noștri plin, / privind spre noi, să strige: O, iată-i, iată-i, vin!... // ... În urmă e Trecutul pe veci de veci uitat, / 'nainte-i Viitorul în slavă-nveșmântat, / deasupra și pe larguri, și dedesubt e tot / un cântec și-o iubire prin care treci înot. // Aproape, mai aproape, prin lacrimi, fericți, / cu drag ni-i recunoaștem pe cei prea-mult doriți; / cu mâinile întinse, plângând și ei, și noi, / ne împreună veșnic al dragostei șuvoi. // Din tot și de prin toate, – Iisus, Iubitul Drag, / ne-așteaptă pretutindeni, în fiecare prag, / ne-mbrățișează dulce și ne sărută lin – / și cântecul e numai al Dragostei suspin.” (CViit 186-187, *La Țărmlul Întâlnirii*).

● o propoziție subordonată atributivă, evidențiind semnul providenței în aspirația și în călăuzirea propriului suflet (și, extrapolând, a oricărui creștin) spre deplina izbăvire făgăduită în Împărăția lui Dumnezeu, împodobită cu frumuseți nepieritoare – un univers al intimității și, deopotrivă, al comuniunii neîntrerupte cu El (de remarcat structura poemelor concepute cu intenție dialogală, cu adresarea directă a „vocii” auctoriale spre Divinitate – prilej oportun al unor mărturisiri tainice cu valențe extatice): „Când voi ajunge **Țărmlul spre care mă îndrepti**, / eu știu, Iisuse dulce, că ai să mă aștepti, / – va fi o Dimineață cu-ntregul cer senin / și peste toată zarea, un curcubeu divin. // Din raze și din roze vor iriza minuni / cu unduiri de cântec și sclipăt de cununi, / – vor miresma cuprinsul grădinile din Rai / și-o să se-audă numai al lacrimilor grai... // Cu fața strălucită de Chipul Tău Divin / îmi voi pleca genunchii, spre Tine-așa să vin / și, din genunchi, veșmântul și talpa să-Ți sărut, / spunându-Ți ce dator sunt de tot ce mi-ai făcut! // ... Și nu mai spună nimeni c-am suferit cândva / sau c-am sădit vreoa floare, sau c-am rodit ceva, / sau c-aș avea vreun merit, sau ceva de primit, / – o, Clipa asta fi-mi-va răsplata înmiit!...” (CBir 144, *Când voi ajunge Țărmlul*); „Adu-mi, Vântule Divin, / dulcile ecouri / a nuntașilor ce vin / către noi pe nouri, / ca și noi, care suim / către ei cărarea, / să grăbim să ne-ntâlnim, / să unim cântarea... // [...] // Vîno, Vânt Ceresc, și-mi du / luntrea mântuirii / **pân' la Țărmlul unde Tu / ne-ai pus semn iubirii**; / acolo-nfășoară-i drag / steag de cununie, / taina mea de După Prag / nimeni s-o mai știe.” (EP 7, *Vîno, Vântule Ceresc*). De altfel, Sfinții Părinți ai Bisericii afirmă că „iubirea absolută nu se arată la începutul, ci la capătul unirii cu Dumnezeu. Dumnezeu biblic ne iubește cu o dragoste zeloasă, ne dorește pe de-a întregul: iubirea universală se împlinește nestânjenit atunci când Dumnezeu devine «totul în toate»” (Evdokimov [f.a.], 46), sufletul (individual și / sau comunitar) contopindu-se cu El într-un mister

sacramental indescriptibil, guvernat de prezența (și de intervenția) Duhului Sfânt.

*

Substantivul românesc *țärm* intră în relație de sinonimie cu termenul autohton *mal* (din substrat – cf. alb. *mall* „munte”), integrat în pasaje descriptive, impregnate de o nedisimulată melancolie a rememorării, a unei retrospective necesare, ca semn al efemerității noastre, al deșertăciunii celor pământești – celebra temă veterotestamentară din cartea *Ecclesiastul* –, al trecerii implacabile a timpului, al acelui „fugit irreparabile tempus” vergilian, în contrast cu perspectiva eternității, dimensiune care include, printre altele, încununarea biruințelor pe calea ascensiunii spirituale: „Eram gândind **pe malul apei**, / cu unda ei la pas mergeam, / mi se părea că apa trece, / mi se părea – dar eu treceam.” (CDr 90, *Eram copil*); „**Pe malul unei ape** îmi pare că am stat, / la marginea vieții ce mi-a trecut prin față; / cu trecerea ei, câte speranțe-a spulberat, / și umbrele acestea eu le-am crezut viață. // [...] // **Pe malu-acestei ape** mai stau puțin de-acum / și mulțumesc Luminii ce mi le-arată mie / să-nvăț că toată slava luminează-i numai fum, / doar Slava ce-o promite Hristos e pe vecie.” (CE 173-174, *Pe malul unei ape*); „Se uscă mâine mâna / ce-mbrățișează az’, / îmbrățișarea însă / va rămânea întruna, / se ruinează **maluri** / ce-au curs al ei talaz, / dar unda ei cea dulce / va curge-ntotdeauna, / *Doar Tu rămâi, Iisus, ca-nțai, / și unda Ta cea dulce va curge-ntotdeauna!*” (CÎnv 170, *Se duc pe rând, Iisuse*).

Același termen apare și în comparații sugestive, într-o secvență consacrată stării de vorbă (în tăcere!) cu El, în afara timpului profan, atunci când cuvintele obișnuite dispar pentru a lăsa loc Cuvântului și muzicii sferelor de Sus, din Ierusalimul Cereșc, ascultate într-o atmosferă dominată de sacralitate, de pace, de lumină și armonie: „În liniștită legănare, / răpită-n sfânt extaz, te pierzi, / – o, tinerețe fericită, / de harul lui Hristos sfințită, / ca lunecarea de izvoare / **prin înșorite maluri verzi**.” (EP 27, *Ce tineri se luminează zorii*), ori într-un poem conceput sub formă de rugăciune, unde sintagma cu sens superlativ, exprimând gradul intensității maxime (care presupune inclusiv depășirea limitelor comune), evidențiază forța infinită a dragostei izvorâte din El, pe ale cărei coordonate se zidește ființarea: „O, crește-mi iubirea, Iisuse Iubit, / să fiu de-a’ ei haruri deplin copleșit! / Revarsă-mi-o-n suflet cu val după val, / ca râul ce crește de **dă peste mal!**” (CCm 74, *O, crește-mi iubirea*), sau în metafore subtile, cu caracter sapiențial, educativ, și cu funcție injonctivă, prin intermediul cărora „vocea” auctorială subliniază imperativul statutului asumat în mod responsabil al celor ce susțin împlinirea preceptelor scripturistice în comunitățile pe care le îndrumă: „Voi, toți câți împărțiți Dreptatea, / **pe-un mal înalt și-ngust** să stați, / înalt – mereu în văzul lumii, / și-ngust – mai drepti ca toți ceilalți, / că-n Domnul nu e părtinire / și Domnul nu-i șovăitor / – voi, toți câți împărțiți Dreptatea, / n-aveți un alt loc mai ușor!” (CDr 146, *Voi, toți câți predicați*).

„Și, pentru că Dumnezeu este iubire creatoare, iubirea creatoare ocupă locul care i se cuvine – acela de centru în care converg toate liniile și din care iradiază toate razele – în viziunea lui Dumnezeu și a sfinților Săi.” (Addison 2003, 263). În acest sens, capodopera unor atari imagini o reprezintă un poem de maturitate al lui Traian Dorz, închinat întâlnirii intime cu Hristos, relației indestructibile dintre El și eul liric, în spiritul unificator al dragostei, al credinței, al jertfei, al mistuirii din dorul de Dumnezeu, subsumate sentimentului ardent al iubirii percepute la cote înalte, în ansamblul ei, ca

expresie a creației, ca trăire directă și puternică, până la acea *unio mystica* – unirea totală și definitivă cu El, punctul contopirii în tot și în toate: „Când Tu-mi plutești pe-a mele valuri, / **din mal în mal** se face cale, / lumina valurilor mele / sărută umbra tălpii Tale. // Când Tu-mi cobori, Iisuse, / tot cerul este-al meu, / lumina Feței Tale / mă mângâie mereu. // Când Tu-mi călătorești pe-ntinsul / pustiu al țarinelor mele, / tot praful meu sărută urma / și talpa Ta călcând pe ele. // Când Tu-mi cobori pe liniștirea / cuvintelor Scripturii Sfinte, / m-apropii și-Ți sărut cu lacrimi / umblarea Ta printre cuvinte. // Când Tu-mi pui jugul Tău pe umeri / și-mi faci pe cruce loc și mie, / și-mi dai o parte din ocară, / – cum le sărut cu bucurie! // Când stau plecat cum norii serii / în rugăciunea lor spre soare, / de sărutarea Feței Tale, / mi-s buzele strălucitoare. // Ce-ar mai putea fi-atunci pe lume / o slavă-asemeni pentru mine / ca sărutarea-mpărtășirii / nemaidesprinsă-n veci de Tine!” (CS 75-76, *Când Tu-mi plutești*). Asocierea substantivului *mal* (repetat într-o structură cu caracter cvasilocuțional) cu alți termeni din același câmp semantic conturează o analogie între episodul biblic al umblării pe mare și prezența lui Dumnezeu în orice clipă a traseului existențial al celui însetat de nemurire, care, în acest fel, învinge impasurile și frământările din toate etapele vieții și atinge oaza de liniște ființială atât de mult dorită, dobândind pacea interioară în mijlocul atâtor obstacole. Versurile configurează revelația lăuntrică a fericirii în Hristos; ca atare, strălucirea divină din asemenea stări de o frumusețe unică reflectă realitatea transcendentă a perfecțiunii absolute, plenitudinea iluminării din veșnicie – la care cei dedicați Lui sunt chemați să participe –, splendoarea gloriei Sale, înălțarea extatică spre îndumnezeire, năzuința de a învinge spațiul și timpul, în definitiv – sublimul mistic, contopirea cu Acela în Care ne avem ființa și mișcarea, intimitatea supremă dintre om și Creator, dominată de liniștea (id est *tăcerea*) în esența căreia se poate asculta și desluși (nu doar auzi ori simți!) prezența Lui certă și dătătoare de viață.

De semnalat și corespondențele cu *Psalmii* biblici, fie în versificări ale acestora: „**Pe malurile râurilor triste**, / **pe malul apelor din Babilon**, / acolo am șezut și-am plâns cu jale / când ne-am adus aminte de Sion.” (CP 271, *Psalmul 137*), fie în texte inspirate din semnificațiile lor legate de abisurile exilului sufletesc, de suferința și decadența generată de confluența cu lumea trecătoare, de pierderea bucuriei, de absența nădejzii și a fericirii cerești în afara relației cu Dumnezeu: „N-am loc nicăieri pe lume, / numai câte-un scurt popas / – am pierdut, Iisuse, totul, / numai harfa mi-a rămas! // Cu ea stau plângând **pe malul / apelor din Babilon** / și-Ți trimit pe vântul serii / dulcele iubirii zvon. // Numai sălcii plângătoare / îmi știu psalmii pe de rost, / numai ele știu ce-amare / lacrimile mele-au fost. // – O, de când muream departe, / de străini și-amar răpus, / dacă n-ar fi fost cu mine / psalmii Tăi și Tu, Iisus!” (CNoi 59, *N-am loc nicăieri*). Pentru că e singurul bun care dăinuie împotriva oricăror vicisitudini și care-l însoțește pe eul liric în tot parcursul existenței, harfa (și, implicit, ceea ce ea generează), departe de a fi exclusiv o posesiune oarecare, rămâne un *modus vivendi* autentic, o formă de rezistență în fața provocărilor cotidiene și, mai ales, a celor de natură spirituală; iată finalul poemului inspirat din *Psalmul 136/137*, cu accente confesiv-meditative: „... Doamne, să mai pierd pe-atâtea / câte-ai vrut să mi le iei, / dar să nu Te pierd pe Tine, / harfa mea – și psalmii ei...” (CNoi 60, *N-am loc nicăieri*).

*

Dintre substantivele care alcătuiesc seria sinonimică amintită, sunt de reținut disponibilitățile semantice ale cuvântului de origine turcă *liman*, cunoscut, astăzi, mai ales din expresiile *a duce / a scoate la liman*, *a ajunge / a ieși la liman* și folosit nu cu semnificațiile (învechite sau rare) „port”, „țarm, mal”, ci cu sensurile „adăpost, refugiu”, „(loc de) scăpare, salvare”. El reprezintă deci, mai mult decât ceilalți termeni discutați, un „simbol al țărâmului nădăduit” (Ruști 2002, 220), al pământului făgăduit de acasă, al țărâmului la care se sfârșesc călătoria și căutarea fără speranțe, al locului unde nu mai există riscuri, al popasului unde încetează rătăcirile și peripețiile, unde realitatea se deschide către adevărata viață.

În viziunea artistică dorziană (și în concordanță cu textele biblice), țărâmul vieții reprezintă limanul fericirii mult așteptate, ca împlinire reală (nu ca proiecție idealizată ori intangibilă!) a dorului de veșnicie, a stării extatice; el e țărâmul liniștii, al eliberării și al așezării drumului spre dragostea atinsă (deloc paradoxal!) doar prin jertfă și prin durere, la granița dincolo de care se ajunge în Țara Bucuriei fără sfârșit, în pofida atâtor lupte ori frământări lăuntrice: „Ce vuiete-au fost, Doamne, cândva **pe-acest liman** / pe unde-acuma cântă senină bucuria, / ce mugete de valuri, ce-nspumegat dușman, / cu câtă înrăire le-amenința mânia!” (CDr 57, *Ce vuiete-au fost!*; de reținut antonimiile contextuale pe care mizează mesajul poeziei). Certificând cele de mai sus, puterea luminii de obârșie divină, izvorâtă din principiul sacrificiului întemeietor (și, deopotrivă, îngemănată cu el), este investită cu semnificații izbăvitoare, ilustrând „libertatea fiilor lui Dumnezeu în prezența Tatălui lor” (Addison 2003, 255): „Mă dăruiesc Luminii, spre-a arde necurmat / acolo unde jertfa se cere mai curat! // Lumina să mă facă-o flacăra pe-altar, / adevărind Misterul din Pâine și Pahar. // [...] // Și să mă facă farul ce-arată luminos / **Limanul și Salvarea eternă în Hristos.**” (CA 9, *Mă dăruiesc Luminii*).

De asemenea, în anumite grupuri nominale, acest substantiv este însoțit de:

- un adjectiv-atribut, fie provenit din participiu (din familia substantivului *dor* – un motiv recurent în lirica dorziană, inclusiv în versificările *Psalmilor*): „A oprit furtuna, liniște-a adus, / ale mării valuri El le-a potolit. / Ei s-au bucurat că orice val s-a dus / și că-i duse Domnul **la liman dorit.**” (CP 204, *Psalmul 107*), fie propriu-zis: „Zdrobiți de truda lungă a drumului purtat / lângă «**Limanuri Bune**» o clipă poposim, / trecuții munți de ape vuiesc îndepărtat, / fierbând pe jertfa care le-am dat ca să-i răzvim.” (CR 158, *Zdrobiți de truda...*), situații în care termenul *liman* trimite la un loc mult așteptat și sigur al salvării, al eliberării de pericole, al liniștii de după truda ori jertfa dăruită.

- două adjective-attribute, subliniind starea liniștii și a deplinei mulțumiri, a iluminării interioare, în aspirația constantă a sufletului omenesc spre sacralitate, spre îndumnezeire: „De vrei s-ajungi **limanul senin și fericit** / tu caută Adevărul, dar până la sfârșit!” (CA 151, *De vrei s-ajungi limanul*).

- o propoziție subordonată atributivă neizolată: „Privim spre zările-așteptării / și nicio rază nu zărim, / de-nchisul prag al îndurării / zadarnic fruntea ne-o zdrobim. // O, unde e făgăduința / slăvitei reveniri curând? / Ni s-au topit de lacrimi ochii / și inimile așteptând. // Când oare vom zări **Limanul** / spre care-am obosit vâslind / și Ținta dinspre care ochii / iubirii nu se mai desprind?” (CCm 128, *E-atât de greu*). Mesajul textului relevă faptul că, uneori, prea îndelunga dorire îndurerată a unui nou început

(dublă de luptă spirituală autentică și neîntreruptă, de atingerea iubirii absolute a Cerului) – legat (în concepția biblică) de revenirea lui Hristos în slavă și de intrarea izbăvitoare a celor credincioși în veșnicie – devine apăsătoare, naște (în fața rugăciunii fără răspuns) întrebări, formulate poetic prin interogații retorice, întregite de crearea unei echivalențe între sentimentul dorului intens și acela al așteptării chinuitoare, cu rezonanțe în *Vechiul Testament*.

Nu în ultimul rând, termenul în discuție, având inclusiv determinări atributive, cu semnificații similare despre găsirea unui refugiu, a unui loc al doritei eliberări a ființei, este integrat în comparații expresive sau în definiții encomiastice, cu rolul de a substitui numele lui Dumnezeu: „Bindecuvântează-l, Doamne, pe Traian, / fii-i veșnic dulce și frumos liman, / fă-i Tu din iubire leagăn fericit, / viitorul fă-i-l sfânt și strălucit! // Doamne, fii liman / scumpului Traian, / până-n Canaan, / fă-Ți-l luptător, / drag Mântuitor.” (CM 191, *Bindecuvântează-l, Doamne!*); „Spre Tine-mi duc tot sufletul, Iisuse, / ca spre-un Liman de-atâția ani căutat / și dorurilor inimii – nespuse – / afla-le-vei alinul așteptat.” (CVeșn 53, *Spre Tine-mi duc*), sau actualizează valențe semantice privitoare la harul divin salvator care instituie rosturile jertfei de pe Golgota: „În marea de păcate, / în valuri de necaz, / mai sus de-acestea toate, / Golgota stă și az’; / din chinuri și pieire, / scăparea e la ea, – / liman de izbăvire, / aceasta-i Golgota!” (CDin 97, *Aceasta-i Golgota*), la semnificațiile adânci și sacre ale rugăciunii – armă indispensabilă în parcursul spiritual: „O, sfânt liman al rugăciunii, / ce scut nedespărțit îmi ești / ce liniștire, ce putere / și ce-adăpost îmi dăruiești!” (CA 38, *Adeseori, ispite grele*), ori la sfințenia și la beatitudinea ce transgresează firescul când vine vorba de împărtășirea sufletului din Cuvântul Lui: „Pe veci fii binecuvântat, / Iubitul scump și Domnul meu, / căci oricât sunt de-ndepărtat, / Cuvântul Tău l-aud mereu / și ori de unde îndrăznesc / limanul fericit găsesc!” (CBir 94, *Ce valuri mari*); „Fie-ți sfânt Cuvântul Lui / taina legământului, / prietenul cărărilor, / dragostea cântărilor, / focul rugăciunilor / și liman furtunilor.” (O 367, *Fie-ți Fața Domnului*). În ultimul pasaj citat, substantivul *liman* prezintă numai caracteristicile formale impuse de structurile cu dativul adnominal, nu și pe cele semantice, întrucât regentul din ultimul vers este un nominal nearticulat, dar inanimat, în componența numelui predicativ multiplu (de reținut tiparul sintactic cu alternanța genitiv – dativ, care însă nu trebuie pusă doar pe seama necesităților metrice). Mesajul versurilor certifică ideea că Logosul (Cuvântul) reprezintă nu numai fundamentul relației dintre om și Dumnezeu, motivația de a vieții credincios, cu tot ce presupune acest mod de manifestare exterioară și de trăire lăuntrică, ci și salvarea din impasul „calamităților” sinelui, fapt pentru care valoarea dativului se apropie, aici, de cea a unui circumstanțial de timp („liman în vreme de furtună”) sau condițional („liman în caz de furtună”).

*

După cum se observă, termenii *țarm*, *mal*, *liman* reprezintă elemente-cheie în jurul cărora se realizează construcția textuală a multor poezii reprezentative pentru viziunea artistică a lui Traian Dorz, în alcătuirea cărora apar însoțiți, de obicei, de alții din același câmp semantic. Ei sunt poziționați, nu o dată, în același poem, unul în proximitatea celuilalt, inclusiv în combinații lexicale sinonime sau antonime contextual, configurând imaginea artistică a mării călătorii a vieții ajunse la poarta deschisă spre bucuria eternă

și spre absolutul divin. Autorul optează adesea pentru folosirea majusculilor la aceste substantive sau / și la atributele lor (adjectivale, substantivale) pentru a pune în relief valențele speciale cu care sunt întrebuințate. Prin frecvența lor specială și prin modul de utilizare, ele reprezintă componente relevante ale textului și atestă faptul că, de regulă, autorul nu urmărește cu prioritate obținerea efectelor stilistice, ceea ce nu face mai puțin interesantă opera sa, centrată pe ideea de sinceritate nedisimulată, „verbalizată” într-o atare scriitură ce trebuie plasată într-o experiență personală de tip special, drept care valorile elementelor discutate configurează o artă poetică aparte a unui univers de factură mistico-religioasă.

Substantivele amintite sugerează în mod pregnant nu locul unde se termină ceva, ci locul unde începe tărâmul izbăvirii, comuniunea reciprocă ce dă viață, sens, frumusețe, lumină, infinitate, revelație, bucuria de a fi totdeauna cu Dumnezeu, implică, așadar, grație unui impact emoțional superior, tocmai absența granițelor, depășirea limitelor firescului, nemărginirea, *nehotarul* (în accepția poetică dorziană), starea de extaz mistic de la care pornește intimitatea uluitoare a sufletului cu El. Întâlnirea cu Divinitatea suprimă (în direcție pozitivă!) limitele (și limitările), sfidându-se, astfel, normele și granițele impuse de dimensiunile lumii fizice, ale spațiului și ale timpului, dar nu ca rezultat al intenției de distrugere a unor precepte general valabile, ci ca propensiune așezată în cadrele aspirației spre eternitatea lipsită de constrângerile adesea artificiale ale acestei existențe, ca năzuință a contopirii cu întregul univers, guvernat de plenitudinea prezenței Sale, cu ilimitarea încununării la capătul traiectului spiritual, cu perfecțiunea creației, devenită, *ipso facto*, nemuritoare, cu absența oricăror bariere în devenirea noastră ființială: „Există poeți care știu că și cuvintele au un... țârm! În cazurile fericite, când conștiința artistului se lasă străbătută de acest adevăr, țârmul cuvântului devine *liman*, iar el – cuvântul –, în ipostaza sa poetică, dobândește perspectiva – râvnită de mulți, câștigată de câțiva – a *dăinuirii* [subl. aut.]” (Tohăneanu, Bulza 1976, 144).

Referințe bibliografice

- Addison, J. T. 2003. *Viața după moarte în credințele omenirii*, ediția a doua. Traducere din limba franceză: Victoria Comnea & Dan Dumbrăveanu. București: Herald.
- Evdokimov, Paul. [f.a.]. *Iubirea neună a lui Dumnezeu*. Traducere, prefață și note: Teodor Baconsky. București: Anastasia.
- Ruști, Doina. 2002. *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*. București: Univers Enciclopedic.
- Stăniloae, Dumitru. 2001. *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*. București: Elion.
- Stăniloae, Dumitru. 2003. *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, ediția a III-a. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Tohăneanu, G. I., Bulza, Teodor. 1976. *O seamă de cuvinte românești*. Timișoara: Facla.

Surse

- CA = Dorz, Traian. 2006. *Cântarea Anilor*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CBir = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Biruinței*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CCm = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Cântărilor mele*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CCnț = Dorz, Traian. 2008. *Cântările Căinței*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CDin = Dorz, Traian. 2004. *Cântările Dintâi*. Sibiu: „Oastea Domnului”.

- CDr = Dorz, Traian. *Cântări de Drum*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CE = Dorz, Traian. 2008. *Cântările Eterne*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CÎnv = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Învierii*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CM = Dorz, Traian. 1998. *Cântă-mi, mamă*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CNoi = Dorz, Traian. 2008. *Cântări Noi*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CP = Dorz, Traian. *Cântările Psalmilor*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CR = Dorz, Traian. *Cântările Roadelor*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CS = Dorz, Traian. *Cântări de Sus*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CUit = Dorz, Traian. 2008. *Cântări Uitate*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CUrm = Dorz, Traian. 2007. *Cântările din Urmă*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CVešn = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Veșniciei*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CViit = Dorz, Traian. 2008. *Cântarea Viitoare*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- EP = Dorz, Traian. 2010. *Eternele poeme*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- O = Dorz, Traian. 2005. *Osana, Osana*. Sibiu: „Oastea Domnului”.